

GLOBALASHUV SHAROITIDA MAFKURAVIY XAVFSIZLIKNI TA’MINLASHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Mardonov Muhridin Islom O‘g‘li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti 4-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20271395>

Abstract: Mazkur maqolada globallashuv jarayonlarining milliy ma’naviyat va mafkuraviy barqarorlikka ta’siri, mafkuraviy xavfsizlikni ta’minlashning ijtimoiy-siyosiy zaruriyati tahlil qilingan. Muallif yoshlarda mafkuraviy immunitetni shakllantirishda ta’lim tizimi va ma’naviy-ma’rifiy institutlarning rolini yoritib bergan. Shuningdek, axborot xurujlariga qarshi kurashishning nazariy va amaliy jihatlari bayon etilgan.

Keywords: Globallashuv, mafkuraviy xavfsizlik, mafkuraviy immunitet, ma’naviy tahdid, “ommaviy madaniyat”, axborot xuruji, Uchinchi Renessans, g‘oyaviy tarbiya.

Jahonda sodir bo‘layotgan global o‘zgarishlar natijasida bir qator xavf-xatar va tahdidlar hamda muammolar paydo bo‘lmoqdaki, hozirgi kunda ularni jiddiy o‘rganish zarur. Ayniqsa ma’naviyatga qarshi qaratilgan har qanday tahdid o‘z-o‘zidan mamlakat xavfsizligini, uning milliy manfaatlarini, sog‘lom avlod kelajagini ta’minlash yo‘lidagi jiddiy xatarlardan biriga aylanishi oxir-oqibatda jamiyatni jiddiy inqirozga olib kelishi mumkin.

Bugungi kunda dunyoning ayrim hududlaridagi mafkuraviy tahdidlar natijasida kata ma’naviy yo‘qotishlar yuz berayotgani, millatning asriy madaniyat va qadriyatlarini, milliy tafakkuri va turmush tarzini izdan chiqarayotgani, axloq-odob, oila va jamiyat hayoti, ongli yashash tarzini jiddiy xavf ostida qolayotganligini kuzatish mumkin.

Eng yomoni, bunday xurujlarning pirovard oqibati yoshlarni o‘zi tug‘ilib o‘sgan yurti va xalqidan tonishga vatanparvarlik tuyg‘ularidan mahrum etishga va hamma narsaga loqayd bo‘lgan shaxsga aylantirishga qaratilganida namoyon bo‘lmoqda. Shuning uchun ham – bu Sharq yoki G‘arb mamlakatlari bo‘ladimi, olis Afrika yoki Osiyo qit‘asi bo‘ladimi – jahonning qaysi burchagida bo‘lmasin, ma’naviyatga qarshi qandaydir tahdid paydo bo‘ladigan bo‘lsa, o‘zining bugungi kuni va ertangi istiqbolini o‘ylab yashaydigan har bir ongli inson, har bir xalq tashvishiga tushishi tabiiy, albatta. Lo‘nda qilib aytadigan bo‘lsak bunday mafkuraviy xurujlar milliy va diniy tomirlarimizga bolta urishini, ulardan bizni butunlay uzib tashlashdek yovuz maqsadlarni ko‘zlashini, yurtimizda yashaydigan sog‘lom fikrli har bir inson yaxshi tushunadi.

Bunday tajavvuzkorona harakatlar bizlar uchun mutlaqo begona mafkura va dunyoqarashni avvalo beg‘ubor yoshlarimiz qalbi va ongiga singdirishga qaratilayotgani bilan ayniqsa xatarlidir.

Bu borada O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimov quyidagilarni bildiradi: “Agarki biz bunday xatarlarga qarshi o‘z vaqtida qat’iyat va izchillik bilan kurash olib bormasak, zararli oqimlar bizning yurtimizga ham shiddat bilan yopirilib kirishi, yoshlarimizni o‘z girdobiga tortib ketishi oqibatida ularning ota-ona, oila, el-yurt oldidagi burchi va mas’uliyatini o‘ylamaydigan, faqat bir kunlik hayot bilan yashaydigan xudpisand kimsalarga aylanib qolishi mumkinligini tasavvur qilish qiyin emas. Mana shu achchiq haqiqatni yurtimizdagi har bir inson, har qaysi ota-ona, eng muhimi, har qaysi yigit qiz chuqur anglab olishi mumkinligini tasavvur qilish qiyin emas. Mana shu issiq haqiqatni yurtimizdagi har ir inson, har qaysi ota-ona, eng muhimi, har qaysi yigit qiz chuqur anglab olishi lozim.

Ana shunday mafkuraviy tahdidlar kuchaygan bir davrda mafkuraviy xavfsizlikni ta’minlash masalasi davlat siyosati darajasidagi masala bo‘lib hisoblanadi. Mafkuraviy xavfsizlikni ta’minlash

– bu jamiyatni ma’naviy hayotida bo’shliq paydo bo’lishini oldini olish, fuqarolarda mafkuraviy immunitetni shakllantirish, o’zining pirovard maqsadlariga mos va unga xizmat qiladigan g’oyalarni tizimini shakllantirish shuningdek, g’oyaviy ta’lim-tarbiyani kuchaytirishdan iboratdir.

Mafkuraviy tahdidlar kuchaygan bugungi davrda yoshlar qalbiga ona- vatanimizga, boy tariximizga, milliy qadriyatlarimizga, millatning o’lmas ruhi bo’lgan ona tilimizga, otabobolarimizdan me’ros muqaddas dinga sog’lom munosabatni qaror toptirishimiz, ularni mafkuraviy immunitetini shakllantirishimiz juda muhim. Mafkuraviy immunitet tizimining asosiy va birinchi elementi bu – bilim. Ikkinchi elementi ana shunday bilimlar zamirida shakllanadigan qadriyatlar tizimidir.

Zero bilimlar qanchalik obektiv va chuqur bo’lsa, uning zamirida yuzaga kelgan qadriyatlar ham shunchalik mustahkam bo’ladi. Bir so’z bilan aytganda, qadriyatlar tizimi mafkuraviy immunitetning imkoniyatlarini belgilab beradi va zararli g’oyalarni yo’lida mustahkam qalqon bo’lib xizmat qiladi. Yoshlarda turli mafkuraviy xurujlarga qarshi tura oladigan mafkuraviy immunitetni shakllantirishda ta’lim-tarbiyaning o’rni beqiyos. Hozirgi kunda g’oyaviy ta’lim-tarbiya masalasi davlat siyosati darajasidagi masala bo’lib, bu masalada davlat rahbarining shaxsan o’zi bosh-qosh bo’layotganligi hamda bu sohada uning bevosita rahbarligi asosida mustaqillikning ilk kunlaridan boshlab hozirgi kunga qadar chuqur islohitlar olib borilayotganligi buning yaqqol dalilidir.

G’oyaviy, mafkuraviy ta’lim-tarbiya jamiyatda, avvalambor oila, maktablarga yoshdagi bolalar muassasalari, maktablar, litsey, kollejlarni, oliy o’quv yurtlari, ommaviy axborot vositalari, jamoat tashkilotlarining birgalikdagi faoliyatni taqozo etadi. Uzluksiz ta’lim tizimi g’oyaviy ta’lim-tarbiyani olib boruvchi asosiy bo’g’indir, zero mazkur tizim mafkuraviy xavfsizlikni ta’minlashning asosiy yo’nalishlaridan biridir.

Mustaqillikka erishganimizdan so’ng, hozirgi davr globallashuv sharoitida mafkuraviy tazyiqlar va xavf-xatarlarning oldini olish vositasi sifatida ilm-fan va ma’rifatga kata e’tibor berildi. Respublikamizda mustaqillikning ilk davrlaridan boshlab, taraqqiyotning o’ziga xos milliy modeli, ya’ni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning milliy tamoyillari belgilandi. Shu bilan birga jahonda mafkuraviy, g’oyaviy kurashlar kuchayib borayotgan bir vaqtda, fuqarolarni mafkuraviy tazyiqlardan himoya qilishning chora-tadbirlariga alohida e’tibor qaratildi, aholining, ayniqsa, yoshlarimizning savodxonlik darajasini, ijtimoiy faolligini oshirish, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan o’zgarishlarga nisbatan ularni daxldorlik hissini uyg’otish, ta’lim-tarbiyasi, shuningdek, milliy qadriyatlarimiz va an’analarimizga asoslangan mustahkam soyosiy, ma’naviy – ma’rifiy, mafkuraviy immunitetni oshirish ana shu milliy tizimning mazmun mohiyatini tashkil etdi. Jumladan, mustaqillikka erishgan ilk kunlaridanoq, yosh avlodning barkamol rivojlanishi, uning jismoniy, axloqiy va ma’naviy tarbiyasi haqida g’amxo’rlik qilish davlat siyosatining ustuvor yo’nalishlaridan biriga aylandi va ta’lim sohasida milliy an’analarimiz hamda jahon talablariga javob beradigan “Ta’lim to’g’risida”gi Qonun “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” va “Maktab ta’limini rivojlantirish Davlat dasturi to’g’risida”gi Prezident Farmoni hamda ta’limga oid ko’plab hukumat qarorlari ishlab chiqildi.

Bundan tashqari yoshlarimiz ongini yot g’oyalardan asrashda milliy mafkura va g’oyani ularni shakllantirish maqsadida ma’naviyat va ma’rifat masalalari davlat ahamiyati darajasiga ko’tarildi. Bu borada O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 1994 yil 8 iyundagi 288-sonli Qaroriga asosan O’zbekiston Respublikasining “Ma’naviyat va ma’rifat” jamoatchilik markazi ijro etish maqsadida Respublikamiz Prezidentining 1999 yil 3 sentabrdagi “Respublika ma’naviyat va ma’rifat Kengashi qo’llab – quvvatlash to’g’risida” PF. №2385 sonli farmoni va bu boradagi bir qator hukumat hujjatlari qabul qilindi. Ushbu ishlarning samaradorligini yanada oshirish va

rivojlantirish maqsadida 2006 yilning 25 avgustida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Milliy g‘oya va ma’naviy – ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish to‘g‘risida” gi №451-sonli qarori qabul qilindi va bu qarorga asosan Respublika Manaviyat targ‘iboti markazi va milliy g‘oya va mafkura ilmiy-amaliy markazi tashkil etildi.

Ularning asosiy vazifalari etib, ma’naviyatning ma’no-mohiyati, milliy ma’naviyatimizning qadimiy ildizlari, noyob va betakror namunalari, bugungi kundagi rivojlanish tamoyillari haqida aniq maqsadga qaratilgan targ‘ibot ishlari olib borish, aholining keng qatlamlari, ayniqsa yoshlar o‘rtasida yurtimizga qaratilgan g‘oyaviy va axborot hurujlar, ularning ortida turgan kuchlarning g‘arazli maqsadlarini fosh qilish, odamlarni hushyorlik va ogohlikka da’vat etish, olimlar, siyosatchi va mutaxassislar ishtirokida joylarda targ‘ibot ishlari yo‘lga qo‘yishdir.

Bundan tashqari ta’kidlab o‘tilgan hukumat qarorlariga asoslangan Vatanimiz mustaqilligining ma’naviy asoslarini mustahkamlash, milliy qadriyatlarimiz, an’ana va urf-odatlarimizni asrab avaylash, yoshlarimizni turli mafkuraviy xurujlardan himoya qilish va bu boradagi ishlar samarasini oshirish va kuchaytirish maqsadida bir qator asosiy vazifalar belgilab qo‘yildi:

O‘zbekiston xalqining ma’naviy-madaniy me’rosi, milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhiga mos g‘oyalarni shakllantirish va hayotga tadbiiq etish, respublikada ma’naviy-ma’rifiy ishlarni yo‘lga qo‘yish yuzasidan tavsiyalar tayyorlash;

Aholining keng qatlamlari, avvalambor, yoshlar o‘rtasida vatanga bo‘lgan muhabbat va sadoqat, insonparvarlik fazilatlarini tarbiyalash, milliy urf-odat, an’ana va qadriyatlarining hayotimizdagi o‘rni va ahamiyatini har tomonlama ochib berish;

ota-ona, o‘qituvchi va ustozlar, oila va mahalla, tarixiy xotira, milliy g‘urur, komil inson tarbiyasi bilan bog‘liq tuyg‘u va tushunchalarni yosh avlod ongiga ta’sirchan usul-uslublar orqali singdirish;

yoshlarimizni muqaddas islom dini va falsafasi, aziz avliyolarimizning ibratli hayoti, qutlug‘ qadamjolariga va boshqa diniy konferensiyalariga nisbatan hurmat ehtirom hamda bag‘rikenglik ruhida tarbiyalash;

yuksak iste’dod va tafakkur sohiblarining aqliy-ijodiy salohiyatini Vatan istiqboli sari yo‘naltirish;

millatlararo do‘stlik va hamjihatlilikni, yurtimizda tinchlik, barqarorlik hamda millaatlar totuvligini, mintaqa xalqlarining mushtarak ma’naviy – ma’rifiy, madaniy ildizlarini tadqiq va tahlil asosida targ‘ib etish;

dunyo va mamlakatdagi xilma-xil mafkuralar, e’tiqod, g‘oyalarni o‘rganish, sog‘lom dunyoqarash hamda siyosiy madaniyatni shakllantirishda ishtirok etish;

jamoat birlashmalari, ilmiy-ijodiy muassasa va tashkilotlari hamda ommaviy axborot vositalarining o‘zaro samarali hamkorligiga ko‘maklashish;

ma’naviy-ma’rifiy masalalarga doir ma’ruzalar yuritish, anjuman va suhbatlar o‘tkazish va h.k.

Umuman xalqimizning ertangi kuni qanday bo‘lishi farzandlarimizning bugun qanday ta’lim va tarbiya olishiga bog‘liq va muhimdir.

Buning uchun har qaysi ota-ona, ustoz va murabbiy har bir bola timsolida avvalo shaxsni ko‘rishi zarur. Ana shu oddiy talabdan kelib chiqqan holda, farzandlarimizni mustaqil va keng fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lgan, ongli yashaydigan komil insonlar etib voyaga yetkazish ta’lim-tarbiya sohasining asosiy maqsadi va vazifasi bo‘lishi lozim. Bu esa o‘z navbatida ta’lim-tarbiya ishini uyg‘un holda olib borishni va ushbu masalani birinchi o‘ringa qo‘yishi talab etadi.

Ta’limni tarbiyadan, tarbiyani esa ta’limdan, ajratib bo’lmaydi – bu sharqona qarash, va sharqona hayot falsafasidir.

Bu haqda fikr yurutganda, biz Abdulla Avloniyning “Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir” degan chuqur ma’noli so’zlarni eslashimiz lozim. Buyuk ma’rifatparvar bobomizning bu so’zlari asrimiz boshida millatlarimiz uchun qanchalar muhim va dolzarb bo’lgan bo’lsa, hozirgi vaqtda ham biz uchun shunchalik, balki undan ham ko’ra muhim va dolzarb ahamiyat kasb etadi.

References:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2021.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – T.: “Ma’naviyat”, 2008.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi PQ-5040-sonli qarori.
4. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – T.: “O‘qituvchi”, 1992.
5. Cho’lpon. Asarlar. 2-jild- T., “G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti”, 1994. –B.178